

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za građansko procesno pravo

Vladimir Bosiljevac

ANALIZA RADA STALNOG IZBRANOG SUDIŠTA PRI HRVATSKOJ
GOSPODARSKOJ KOMORI S RADOM MEĐUNARODNOG ARBITRAŽNOG CENTRA
FEDERALNE AUSTRIJSKE GOSPODARSKE KOMORE U BEČU, TE S RADOM
TRGOVAČKOG SUDA U ZAGREBU

Seminarski rad

voditelj seminara: prof. dr. Alan Uzelac

Zagreb, rujan 2002.

SADRŽAJ

1.	UVOD	2
1.1.	Ukratko o arbitraži	2
1.2.	Arbitraža u Hrvatskoj	6
2.	USPOREDBA STALNOG IZBRANOG SUDIŠTA PRI HRVATSKOJ GOSPODARSKOJ KOMORI S MEĐUNARODNIM ARBITRAŽNIM CENTROM FEDERALNE AUSTRIJSKE GOSPODARSKE KOMORE U BEČU	8
2.1.	Ustroj sudišta	10
2.2.	Postupak	11
2.3.	Pravorijek	13
2.4.	Troškovi arbitražnog postupka	14
2.5.	Statistička usporedba SIS-HGK i IS-WKO	19
3.	USPOREDBA STALNOG IZBRANOG SUDIŠTA PRI HRVATSKOJ GOSPODARSKOJ KOMORI S TRGOVAČKIM SUDOM U ZAGREBU	26
4.	ZAKLJUČAK	34
5.	LITERATURA	37

1. UVOD

Cilj ovog rada je usporedba rada Stalnog izbranog suditša pri Hrvatskoj gospodarskoj komori u Zagrebu (u daljnjem tekstu SIS-HGK) i Međunarodnog arbitražnog centra federalne austrijske gospodarske komore u Beču (u daljnjem tekstu IS-WKO) ¹ s jedne strane, te Trgovačkog suda u Zagrebu i SIS-HGK s druge strane.

Budući da je u prvom planu ipak SIS-HGK, trebalo bi za početak reći par riječi o samoj instituciji i o arbitraži uopće.

1.1. UKRATKO O ARBITRAŽI

Riječ arbitraža može se shvatiti na dva načina, ovisno o tome da li se upotrebljava kao opća ("arbitraža ili izbrani sud") ili glagolska imenica ("arbitraža ili izbrano suđenje"). U prvom slučaju ona označava : " *nedržavno tijelo, sastavljeno od jedne ili više osoba o čijem su se izboru stranke sporazumjele, kome stranke sporazumno i dobrovoljno*

¹ Internationales Schiedsgericht der Wirtschaftskammer Österreich.

povjeravaju donošenje meritorne odluke u sporu, a zakon tu odluku izjednačuje s pravomoćnom sudskom presudom"². U novom Zakonu o arbitraži³ (u daljnjem tekstu ZA) nalazimo definiciju izbranog suda kao: "...nedržavnog suda koji svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka." (čl. 2. ZA). U smislu glagolske imenice ZA definira arbitražu ili izbrano suđenje kao: "...suđenje pred arbitražnim sudom bez obzira organizira li ga ili njegovo djelovanje osigurava arbitražna ustanova ili ne." (čl. 2. ZA) Tom odredbom se arbitražu željelo definirati kao djelatnost rješavanja sporova⁴.

Suvremena arbitraža razvija se iz shvaćanja da stranke slobodnim određenjem sadržaja građanskopravnih odnosa (ugovorom) stječu i pravo dispozicije reguliranja načina rješavanja sporova koji bi eventualno iz takvih odnosa proizašli, a pri tome iz nekog razloga ne žele iznjeti spor pred državni sud. Sama institucija suvremene arbitraže formirala se nakon Francuske revolucije, no u početku nije bila najbolje prihvaćena zbog negativno nastrojenog stava

² Triva, Siniša; Belajec, Vladimir; Dika, Mihajlo, *Građansko parnično procesno pravo*, 6. izd., Zagreb, Narodne novine, 1986, str. 687.

³ Novi Zakon o arbitraži donesen je 28. rujna 2001. godine, a stupio je na snagu 5. listopada. 2001 (NN, br. 88/01). Njegovim stupanjem na snagu prestale su važiti odredbe članka 468a do 487 ZPP, članka 97 do 100 ZRSZ, te članak 1 stavka 2, te članka 101. do 109. ZRSZ ukoliko se te odredbe odnose na postupak priznanja i izvršenja stranih arbitražnih odluka, te članka 91. stavka 4. ZOO ako se ta odredba odnosi na ovlaštenje za sklapanje arbitražnog ugovora. S obzirom na pravnu prirodu arbitražnog postupka (spada u posebne parnične postupke) novi ZA time je stekao značaj primarnog izvora (kao *lex specialis*), a sekundarni izvor (*lex generalis*) koji se primjenjuje supsidijarno i dalje ostaje ZPP.

⁴ Pri čemu treba istanuti razlikovanje arbitraže od medijacije (posredovanja) i concilijacije (mirenja).

državnih sudova koji su predstavljali konkurenciju.⁵ S vremenom se arbitraža počela shvaćati kao mehanizam rasterećenja državnih sudova, što je prvotnu netrpeljivost preobrazilo u kohabitacijski odnos, te pogodovalo daljnjem razvoju arbitraže, arbitražnih ustanova, odnosno arbitražnog prava, posebice nakon pedesetih godina 19. stoljeća.

Stupanj prihvaćenosti i važnosti arbitraže u narednom vremenu ovisit će o brojnim faktorima, prvenstveno političkim i gospodarskim, ali s obzirom na današnji broj razloga u korist arbitraže prema državnom sudovanju postoji velika mogućnost njenog daljnjeg razvijanja i širenja. Najčešće se kao ti razlozi ističu kvaliteta odlučivanja (arbitri su uglavnom visokoprofilirani stručnjaci koji osiguravaju maksimalnu pravnu stručnost u području predmeta spora, (za razliku od državnih sudaca), zatim brzina (kod arbitraže u pravilu nema pravnih lijekova), a osim mogućnosti izabira suđenja po nekom od nacionalnih prava može se suditi i po normama koje vrijede u međunarodnoj trgovini⁶, odnosno, može se prepustiti odlučivanje po pravičnosti (*ex aequo et bono*). Nadalje stranke same utvrđuju i pravila postupanja čime mogu dodatno pojednostaviti metode raspravljanja i ubrzati tok donošenja odluke. Ne smijemo zaboraviti niti još jednu važnu prednost - mogućnost priznanja i ovrhe donijete odluke u

⁵ Giunio, Miljenko, *Arbitraža i državni sud*, Stručne informacije br. 1/1995, Zagreb, str. 13.

⁶ Goldštajn, Aleksandar; Triva, Siniša, *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Zagreb, 1987, str. 13.

svjetskim razmjerima.⁷ Važno je napomenuti da se postupak vodi u atmosferi pomirenja i traženja razumnog kompromisa, a zbog efikasnosti traje kraće, što opet rezultira da su troškovi arbitraže niži. Također je važno da kod arbitraže zbog nesudjelovanja javnosti prilikom raspravljanja ne može doći do njenog pritiska na arbitre i time utjecanja na njihovu nepristranost, odnosno kvalitetu odlučivanja.⁸

1.2. ARBITRAŽA U HRVATSKOJ

Arbitraža u Hrvatskoj ima dugačku tradiciju. U zagrebačkim povijesnim analima možemo naći podatke da su se sporovi malih trgovaca i obrtnika krajem 19. i početkom 20. stoljeća u pravilu rješavali arbitražom⁹. Tada je kao oblik institucionalne arbitraže u okviru Trgovačke i obrtničke komore djelovao poseban Obranički sud¹⁰. U bivšoj Jugoslaviji dolazi do stagnacije arbitraže budući da ju je tadašnji zakonodavac ograničio samo na sporove koji su se javljali u trgovačkim odnosima s inozemstvom. Međutim, bez obzira na

⁷ Za međunarodno priznanje i ovrhu najvažnija je newyorška konvencija o priznanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka od 10. lipnja 1958. Ratificirala ju je Skupština SFRJ, Sl. l. MU 11/81; vidi: Zakon o sklapanju i izvršavanju međunarodnih ugovora NN br. 53/91.

⁸ Ponekad je kod rješavanja spora za jednu ili obje strane važna povjerljivost koju arbitraža jamči i to na način da određuje zabranu sudjelovanja javnosti u postupku, osim ako stranke ne odluče suprotno, što nije slučaj i sa državnim sudovanjem.

⁹ Uzelac, Alan, *Pet godina međunarodne trgovačke arbitraže u Hrvatskoj*, Pravo u gospodarstvu, 1998, vol. 37., str. 131.

¹⁰ *Ibid.*, str. 131. Taj sud je osnovan 1853 i kao takvog možemo ga smatrati neposrednim prethodnikom SIS-HGK. Smatra se da je taj sud rješavao na desetke tisuća predmeta, a navodi se podatak da je 1926. imao oko 3.500 predmeta.

tadašnje crne dane za arbitražu hrvatski arbitri su svrstavani među najstručnije u čitavoj zemlji. Nakon 1965 mogućnost rješavanja sporova arbitražom se proširuje i na domaće trgovačke odnose.¹¹ Ta godina je važna i zbog osnutka Stalnog izbranog suda pri Privrednoj komori SR Hrvatske koji djeluje do devedesetih godina prošlog stoljeća¹². U travnju 1992. donosi se arbitražni pravilnik Stalnog izbranog sudišta pri HGK za rješavanje sporova s međunarodnim elementom - tzv Zagrebačka pravila.¹³ Krajem rujna 2001 kao kulminacija razvoja i usklađivanja arbitraže u RH s međunarodnim standardima, donosi se već spomenuti Zakon o arbitraži koji postaje prvi zakon koji u potpunosti obuhvaća i normira arbitražnu materiju u nas.

2. USPOREDBA STALNOG IZBRANOG SUDIŠTA PRI HRVATSKOJ GOSPODARSKOJ KOMORI S MEĐUNARODNIM ARBITRAŽNIM CENTROM FEDERALNE AUSTRIJSKE GOSPODARSKE KOMORE U BEČU.

Do sada su ovu problematiku obrađivala dva rada i to "Between Vienna and Zagreb - Three offers for Austrian-

¹¹ Uzelac, Alan, *International Commercial Arbitration in Croatia 1991-1998 - A Log of the Activities of the Permanent Arbitration Court at the Croatian Chamber of Commerce*, Croat.Arbit. Yearb., vol. 5(1998), str. 112.

¹² Uzelac, Alan, *Pet godina međunarodne trgovačke arbitraže u Hrvatskoj*, op. cit., str. 131. "Do stjecanja nezavisnosti, u Hrvatskoj nije postojala niti jedna ustanova koja bi mogla provoditi tzv. arbitražu s elementom inozemnosti. To nije bilo moguće niti dopušteno: tadašnji su zakoni dopuštali da arbitražu trgovačkih sporova u kojima je jedna od stranaka bila inozemna fizička ili pravna osoba provodi samo jedna institucija u bivšoj Jugoslaviji, Beogradska Vanjskotrgovačka arbitraža (VTA)."

¹³ *Ibid*, str. 130. Pravilnik o SIS-HGK objavljen je u pročišćenom tekstu u NN br. 113/93, a Pravilnik o rješavanju sporova s međunarodnim elementom (Zagrebačka pravila) u NN br. 25/92.

Croatian Arbitration" od Marie-Beatrix Tupy, te "Zagreb and Vienna Arbitration Rules Compared" od Erharda Böhma i Marka Szusczycha.¹⁴ U prvom radu, koji je u biti održan kao referat na "Arbitražnim danima" 1998. godine, autorica¹⁵ se pozabavila trgovinskim odnosima između Austrije i Hrvatske i kao posljedicom te suradnje potrebom za međunarodnom arbitražom koja bi rješavala potencijalne sporove koji proizlaze iz tog odnosa. Autorica navodi kako je od samog osnutka Austrijskog međunarodnog arbitražnog centra 1975. godine 15% slučajeva dolazilo iz bivše Jugoslavije, a od toga je 35% otpadalo na Hrvatsku, što je najveći postotak u odnosu na ostale republike.¹⁶ Kao posljedica sve veće trgovinske razmijene između Austrije i Hrvatske, povećava se i broj trgovačkih ugovora, a samim time i broj nesuglasica i sporova koji iziskuju potrebu za arbitražom. Zbog toga je 31. siječnja 1996. sklopljen ugovor o suradnji na polju trgovačke arbitraže između Hrvatske gospodarske komore i Austrijske federalne gospodarske komore na osnovi UNCITRAL-ovog Model-zakona.¹⁷ Autorica zaključuje članak mogućnošću izbora tri vrste pravila

¹⁴ Oba rada su objavljena u Croatian Arbitration Yearbooku : Tupy, Marie Beatrix, *Between Vienna and Zagreb - Three Offers for Austrian-Croatian Arbitration*, Croat. Arbit. Yearb., 1996, vol. 6, str. 75-79.; Böhm, Erhard; Szucsich, Marko: *Zagreb and Vienna Arbitration Rules Compared*, Croat. Arbit. Yearb., 1997, vol. 4, str. 65-72.

¹⁵ Dr. Marie-Beatrix Tupy je bivši glavni tajnik Međunarodnog arbitražnog centra Federalne Austrijske gospodarske komore u Beču

¹⁶ Tupy, Marie Beatrix, *Between Vienna and Zagreb - Three Offers for Austrian-Croatian Arbitration*, Croat. Arbit. Yearb., 1996, vol. 6, str. 75. Od tih 15% ostatak predmeta je otpadao na Sloveniju (27%), Srbiju (20%), Bosnu (16%), te Makedoniju (2%).

¹⁷ *Ibid.*, str. 77-79. Autorica daje kratki pregled tog ugovora izdvajajući dužnosti tajništva, te nadležnost svakog od sudišta (bilo austrijskog bilo hrvatskog) u slučaju spora u odnosu na stranke.

(bilo zagrebačkih, bilo bečkih bilo spomenutog ugovora o suradnji na polju trgovačke arbitraže), čime se strankama daje širi okvir mogućnosti rješavanja potencijalnih sporova što bi trebalo rezultirati još boljom trgovačkom suradnjom i razmjenom između dviju država.

Drugi rad komparira Zagrebačka pravila (u daljnjem tekstu ZP) i Bečka pravila (u daljnjem tekstu BP). Međutim, vrlo je važno napomenuti da taj rad komparira BP koja su u međuvremenu izmjenjena i dopunjena te je od 1.1. 2001. na snazi novi pravilnik, tako da je nužno za vrijeme čitanja rada neke dijelove korigirati u skladu s novim pravilnikom, jer su autori rad napisali 1996 kada je na snazi bio stari pravilnik. Budući da su se stranke s područja bivše Jugoslavuije služile uslugama bečkog sudišta, a SIS-HGK polagano "preotima" dio sporova Beču, autori rada su se odlučili komparativno analizirati jurisdikciju, organizaciju i postupak obje institucije.¹⁸ U pogledu jurisdikcije nema nekih značajnih razlika između Pravila. Zagrebačka pravila zahtjevaju da spor proizlazi iz trgovačkih odnosa, te da jedna stranka mora imati sjedište odnosno prebivalište izvan Hrvatske, dok Bečka pravila zahtijevaju da spor mora biti trgovačke prirode i da bar jedna stranka mora imati mjesto poslovanja (place of business) izvan Austrije. Za sve prigovore u pogledu postupka i spora nadležno je SIS-HGK odnosno IS-WKO. Također, mjesto

¹⁸ Böhm, Erhard; Szucsich, Marko, *Zagreb and Vienna Arbitration Rules Compared*, Croat. Arbit. Yearb., 1997, vol. 4, str. 65-72. Dr. Erhard Böhm i Marko Szucsich su odvjetnici iz Beča.

arbitraže održava se u prostorijama SIS-HGK odnosno IS-WKO, ukoliko se stranke drugačije ne dogovore.¹⁹

2.1. USTROJ SUDIŠTA

Organi SIS-HGK su predsjedništvo, koje se sastoji od 7 članova koji nadgledaju rad Sudišta, zatim predsjednika, tajnika i arbitra. Predsjednik predstavlja Sudište, dok tajnik koordinira i organizira rad predsjedništva i predsjednika. Tajnik i članovi predsjedništva se biraju od upravnog odbora HGK na vrijeme od 4 godine.

Organi IS-WKO su Uprava, koja se sastoji od najmanje pet članova, zatim tajnik te arbitri (čl. 3 BP²⁰). Tajnik upravlja aktivnostima Tajništva i sudjeluje na sastancima Uprave u savjetodvnom smislu. Tajnik i članovi uprave su imenovani od Uprave Austrijske federalne gospodarske komore na vrijeme od pet godina (čl. 4. BP) .

U postupcima prema ZP i BP sudjeluju jedan odnosno tri arbitra. (Čl. 8. ZP; čl. 9. BP) U slučajevima više stranaka, većina tužitelja ili tuženika mora zajednički imenovati jednog arbitra (Čl. 11. ZP i čl. 10. BP). U slučaju da se stranke ne sporazume o broju arbitra onda prema ZP spor će se automatski voditi pred vijećem od tri arbitra (čl. 8.) i to neovisno o složenosti i vrijednosti spora. BP u tom slučaju daje ovlasti

¹⁹ *Ibid.*, str. 66.

²⁰ Pravila se mogu pronaći na adresi <http://www.wk.or.at/arbitration/engl/Default.htm>, adopted by the general Assembly of the Economic Chamber on 30 November 2000, with effect from 1 January 2001.

Upravi da odluči da li će se spor voditi pred jednim arbitrom ili vijećem, vodeći pri tome računa o složenosti i vrijednosti spora (čl. 9.).

U slučaju neslaganja stranaka oko izbora arbitra, prema ZP Vijeće za imenovanje (koje može biti imenovano od stranaka ili u slučaju nemogućnosti takvog dogovora, Predsjednika sudišta - čl. 12. ZP) predložiti će strankama najmanje tri imena s liste arbitara, a u slučaju da ni to ne pomogne, imenovat će arbitra s liste iz skupine onih protiv kojih se stranke nisu izjasnile. BP ne poznaju takve mogućnosti i u slučaju da dogovor stranaka oko izbora arbitra propadne, Uprava će sama imenovati arbitre.

Ukoliko dođe do zamjene arbitra za vrijeme postupka, prema ZP (čl. 19.) sva prethodna saslušanja moraju se ponoviti pred novim arbitrom osim ako se stranke ne slože da se prethodna saslušanja priznaju, ali u slučaju da se postupak vodi pred jednim arbitrom, saslušanja se uvijek iznova moraju provesti. Kod BP novi arbitar nastavlja na onom mjestu na kojem je stao prethodni, novi arbitar će odrediti nakon saslušanja prijedloga stranaka, koliko i u kojem stupnju će se ponoviti prijašnja saslušanja (čl. 13., st 2.).

2.2. POSTUPAK

Prema ZP i BP postupak započinje podnošenjem tužbe i to na jeziku sudišta, jeziku glavnog ugovora ili ugovora o

arbitraži (čl. 4. ZP; čl. 6. BP). Po oba pravila u slučaju da se stranke ne dogovore oko jezika arbitraže, Sudišta će sama odlučiti o tom pitanju. U slučaju da se arbitri ne dogovore oko jezika postupka, postupak se mora voditi na hrvatskom jeziku. BP oko potonjeg problema su dosta neodređena, budući da ne postoji nikakva odredba koja bi konkretno riješila taj problem.²¹

Stranke po oba Pravila imaju pravo biti zastupane od ovlaštenih osoba (čl. 7. ZP; čl. 15. BP). Postupak se vodi usmeno ili pismeno, a raspravna ročišta radi saslušanja svjedoka, vještaka ili stranaka, moraju se provesti na zahtjev bar jedne stranke (čl. 20. ZP; čl. 14. BP).

ZP su detaljnija i podrobnija oko odredaba koje se tiču zaključenja postupka i izvođenja dokaza, ali generalno gledano nema bitnih razlika u odnosu na BP. Ipak jedna od važnih razlika je da ZP dopuštaju pismene izjave svjedoka dok BP takvu odredbu ne poznaju (čl. 33. st. 5. ZP). Strankama pripada pravo izbora prava po kojem će se suditi u sporu i Sudišta su (po Pravilima) ograničena tim izborom. Ukoliko ne bi došlo do sporazuma stranaka oko tog pitanja, Izbrani sud će odrediti pravo koje on smatra prikladnim (čl. 38. st. 1 ZP),

²¹ Budući da BP ne rješavaju konkretno taj problem, supsidijarno se može primjeniti čl. 591. ZPO (Zivilprozeßordnung- austrijski Zakon o parničnom postupku), prema kojem bi arbitri trebali stranke obavijestiti o njihovoj nemogućnosti dogovora oko jezika postupka. Svaka stranka bi tada trebala biti upućena na nadležni državni sud na očitovanje da je arbitražni sporazum ukinut ili postao nevaljan u pogledu odnosnog spora. Druga mogućnost je primjena čl. 12. BP prema kojem stranke mogu zahtijevati izuzeće arbitra koji nesavjesno obavlja svoje dužnosti ili nerazumno odugovlači postupak - *vidi* : Böhm, Szucsich, *op. cit.*, str. 68.

odnosno mjerodavnim (čl. 16. st. 1. BP). Niti jedno od Pravila ne ovlašćuje arbitre da temelje svoje odluke po načelu pravičnosti (*ex aequo et bono*) ukoliko to nije izričito odobreno od stranaka (čl. 38. st. 2 ZP, čl. 16. st. 2 BP)

O pitanjima koja se tiču zaključenja postupka sa stajališta stranaka, BP zahtijevaju od stranke da sa svoje strane osigura neodugovlačenje postupka (čl. 17. st. 1. BP), te stoga neodređena i nerazumna prekidanja postupka na dugo vrijeme nisu dopuštena, čak niti u slučaju zajedničkog zahtjeva stranaka. U kranjem slučaju Uprava može i skinuti postupke s liste postupaka koje stranke neprikaldno vode. ZP ne sadrži ovakve odredbe.

2.3. PRAVORIJEK

U pogledu odluke, oba Pravila su istog stajališta da ona moraju biti u pisanom obliku i potpisana od svih arbitra u tom postupku. Od toga postoji izuzetak ako je u pravorijeku izričito naveden nedostatak potpisa jednog od arbitra, ali je to potrebno u pravorijeku posebno naznačiti (čl. 36 ZP), ili ako pravorijek sadrži izjavu arbitra da on odbija potpisati, odnosno da je njegov potpis nemoguće dobiti u nekom razumnom roku (čl. 18. BP). Pravorijek na temelju nagodbe može biti odobren samo u slučaju da to obje stranke zatraže (čl. 42. ZP; čl. 20. BP). U slučaju da nastavljanje arbitražnog postupka postane nepotrebno ili nemoguće ZP (čl. 42. st. 2) omogućuju

Centru da ga obustavi. Slično nalazimo kod BP (čl. 17. st. 1) gdje Uprava može skinuti postupke s liste slučajeva ukoliko ga stranke nepotrebno odugovlače, kao što je već prije izneseno.

Kod ZP u čl. 39. nalazimo odredbu koja nema u BP da bilo koja stranka može zahtijevati "pojašnjenje" pravorijeka.²² Čl. 40. ZP omogućava ispravak pravorijeka na zahtjev bilo koje stranke ili na inicijativu samog Izbranog suda. Izbrani sud ne može donjeti pravorijek dok god ga Sudište nije pregledalo i ispitalo njegovu formu (čl. 43. st. 6 ZP), odnosno može odrediti preinaku forme podnesenog nacrtu i pri tome je ovlašteno skrenuti pažnju izbranom sudu na pitanja koja se odnose na suštinu spora pritome poštujući slobodu odlučivanja izbranog suda o suštini spora (čl. 43.). Odredbe koje uređuju čl. 40. i čl. 43. ZP ne nalazimo u BP.

2.4. TROŠKOVI ARBITRAŽNOG POSTUPKA

Prema oba Pravila²³, troškovi arbitražnog postupka uključuju upisne takse, nagrade za arbitre, administrativne troškove i materijalne troškove postupka. Upisna taksa (za

²² Za nepostojanje takve odredbe Böhm i Szuchics u tekstu navode da Centar u Beču ima jak argument za takvo stajalište. Naime ne može se raspravljati o pravorijeku jednom kada je donesen, budući da su arbitri završili svoje suđenje i Izbrani sud kao takav više ne postoji. *Vidi: Böhm; Szucsich, op. cit., str. 70.*

²³ Odluka o troškovima arbitraže i mirenja donesena je na 5. sjednici Upravnog odbora Hrvatske gospodarske komore 2. srpnja 2002. godine, objavljena u "Narodnim novinama", br. 81/2002; stupila na snagu 9. srpnja 2002. godine. Do tada je bila na snazi "Odluka o troškovima u postupku s međunarodnim elementom pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori" donesena na 5. sjednici Upravnog odbora Hrvatske gospodarske komore od 15. rujna 1992. godine objavljena u "Narodnim novinama", br. 57/92 od 22. rujna 1992. godine.

Troškovnik BP nalazi se na adresi:

<http://www.wk.or.at/arbitration/engl/arbrules.htm>

tužbu i/ili protutužbu) po ZP iznosi 300 eura, a po BP 2000 eura. I po jednim i drugim Pravilima upisna taksa se uvećava za 10% za svaku dodatnu stranku i nije povratna. Po BP može biti još dodatno uvećana ukoliko je došlo do dodatnih troškova (čl. 22. st. 1.) i naplaćuje se iz tužiteljeva dijela depozita za troškove arbitraže. Oba Pravila određuju da ukoliko se radi o vijeću od tri arbitra, troškovi će biti veći dva i pol puta nego što su to troškovi za pojedinačnog arbitra.²⁴ U slučajevima između više stranaka, nagrada za arbitre biti će uvećana za 10% za svaku dodatnu stranku. Depoziti za troškove arbitraže samo su provizorni i mogu biti povećani ukoliko to bude potrebno što uređuju čl. 5 Odluke o troškovima arbitraže i mirenja (u daljnjem tekstu Odluka), te čl. 23. st. 5. BP. Vrijednost predmeta spora iz tužbe i protutužbe se zbrajaju, ako stranke plaćaju predujam administrativnih troškova i troškova nagrade arbitra na jednake dijelove, radi izračunavanja iznosa tih troškova. U protivnom, predujam tih troškova izračunava se posebno za tužbu i protutužbu - odvojeno izračunavanje. (čl. 9 tar. 3, Odluka; čl. 24. BP).

U pogledu naknada za arbitra pojedinca prema odredbama Odluke i BP u principu postoje znatne razlike. Naime, visina naknade ovisi o visini vrijednosti spora - no to se najbolje može vidjeti iz sljedećih tablica.

²⁴ Troškovi mogu biti povećani i trostruko u odnosu na troškove za pojedinačnog arbitra u slučajevima osobite složenosti (čl. 9, br. 4, Odluka; čl. 24 BP)

Tablica br.1.: Nagrade za arbitra pojedinca pri SIS-HGK izražene u eurima

Protuvrijednost predmeta spora od (A) do (B)		Naknada	Dodatni postotak za svotu iznad A
0	5.000	600	
5.000	20.000	600	6%
20.000	50.000	1.500	4%
50.000	100.000	2.700	3%
100.000	500.000	4.200	1%
500.000	2.000.000	8.200	0,5%
2.000.000	na više	15.700	0,2%

Tablica br. 2. Nagrade za arbitra pojedinca pri IS-WKO izražene u eurima

Protuvrijednost predmeta spora od (A) do (B)		Naknada	Dodatni postotak za svotu iznad A
0	100.000	1.000	6%
100.001	200.000	6.000	3%
200.001	500.000	9.000	2,5%
500.001	1.000.000	16.500	2%
1.000.001	2.000.000	26.500	1%
2.000.001	5.000.000	36.500	0,6%
5.000.001	10.000.000	54.500	0,4%
10.000.001	20.000.000	74.900	0,2%
20.000.001	100.000.000	94.500	0,1%
100.000.000	na više	174.500	0,01%

Kao što iz tablica možemo vidjeti BP pravila imaju razvedeniju ljestvicu razreda vrijednosti sporova, a i razredi za koje je određena pojedna vrsta nagrade nisu jednaki za Odluku i BP tako da je time otežano uspoređivanje. Minimalni iznos pri SIS-HGK je 600 eura i taj iznos je apsolutan do visine vrijednosti spora od 5000 eura. BP navodi minimalni iznos naknade za arbitra pojedinaca od 1000 eura plus 6% vrijednosti spora. Najveća naknada pri SIS-HGK je 15.700 eura plus 0,2% vrijednosti spora, dok kod IS-WKO imamo 174.500 eura plus 0,01% vrijednosti spora (za iznose iznad 100.000.000 eura, dok je kod SIS-HGK 2.000.000 i više). Možda je najbolja

usporedba troškova vidljiva iz naknade za sporove vrijednosti od 500.000 do 2.000.000 eura pri SIS-HGK i naknade za sporove vrijednosti od 1.000.000 do 2.000.000 pri IS-WKO - zagrebačkih 8.200 eura plus 0,5% naprema bečkih 26.500 eura plus 1% - više nego tri puta za temeljni iznos i dvostruko veći iznos postotka. Takvi podaci nam jasno impliciraju da je Beč puno skuplji od Zagreba (otprilike dvostruko), ali zagrebački izdaci naknade za arbitra nadilaze bečke kod sporova čija je vrijednost iznad 100.000.000 eura. Razlog tomu je postotak od 0,2% na svotu iznad 2.000.000 eura naprema bečkih 0,01% iznad 100.000.000 eura (iako je osnovna naknada od 174.500 eura).

Po pravilima SIS-HGK administrativni troškovi iznose 20% naknade za arbitra pojedinca, odnosno 10% naknade za vijeće od tri arbitra. BP određuju administrativne troškove prema sljedećoj tablici, bez obzira na broj arbitra.

Tablica br. 3.: Administrativni troškovi pri IS-WKO iskazani u eurima.

Protuvrijednost predmeta spora od (A) do (B)		Naknada	Dodatni postotak za svotu iznad A
0	100.000	3.000	
100.001	200.000	3.000	1,5%
200.001	500.000	4.500	1%
500.001	1.000.000	7.500	0,7%
1.000.001	2.000.000	11.000	0,4%
2.000.001	5.000.000	15.000	0,1%
5.000.001	10.000.000	18.000	0,05%
10.000.000	na više	20.500	0,01%

Usporedbe radi, uzmimo na primjer spor vrijednosti 100.000 koji se vodi pred arbitrom pojedincom. Administrativni troškovi tog spora pri SIS-HGK iznosili bi 540 eura (20% od

2700 eura) dok bi za vođenje istog spora pred IS-WKO trebalo izdvojiti 3000 eura, dakle pet puta više.

Nadalje, prema Odluci tužba neće biti proslijeđena arbitru dok god nije plaćen predujam (čl. 5. Odluke). BP ne sadrže takve odredbe, ali praksa je slična.²⁵ Ukoliko tužitelj ne plati predviđeni predujam, predsjednik Izbranog sudišta, odnosno tajnik Centra u Beču donijet će odluku prema kojoj se podnesena tužba briše iz upisnika sporova Izbranog sudišta (čl. 6. Odluke; čl. 23. BP). U slučaju da jedna od stranaka ne uplati svoj dio predujma u određenom roku, tajnik Sudišta obavijestit će o tome drugu stranku i pozvati je da uplati nedostajući dio predujma u roku od 30 dana od dostave poziva (čl. 5. st. 3. Odluke)

Oba Pravila navode da se prilikom utvrđivanja troškova mora voditi računa, između ostalog, i o tome koliko je tužitelj uspio ishoditi tužbom. ZP ne navode nikakvu isključivu odredbu kojom se uređuje to pitanje, dok BP ovlašćuju arbitre da ovise o udjelima kojima će stranke podmiriti troškove (uključuju i troškove pravnog zastupanja). Po oba pravila Izbrani sud će odrediti koja je stranka iu kojoj mjeri dužna nadoknaditi drugoj stranci troškove (čl. 3. Odluka; čl. 19. BP).²⁶

²⁵ Böhm; Szucsich, *op.cit.*, str. 72.

²⁶ Kod određivanja u kojem će omjeru pojedina stranka podmiriti troškove, austrijski arbitri se mogu osloniti na čl. 43. ZPO. Ta odredba je slična jednoj u ZP u tome da ako neka od stranaka djelomično ostvari svoje zahtjeve, svaka stranka će sama snostiti svoje troškove, odnosno da će troškove dijeliti proporcionalno. Primjerice ako stranaka A potražuje 100, a dobije 60, stranka B mora platiti stranci B 20% troškova; ako stranka A

2.5. STATISTIČKA USPOREDBA SIS-HGK I IS-WKO

Radovi Marie Beatrix Tupy, odnosno Erharda Böhma i Marka Szucsicha prikazali su usporedbu pravila Beča i Zagreba, no do sada se još nitko nije pozabavio usporedbom rada oba sudišta. Zbog toga, u narednom tekstu nastojat ću dati prikaz oba sudišta kroz njihovu statistiku i dati odgovor i objašnjenje na neke od problema.

Unatoč tome što Beč slovi kao regionalni arbitražni centar, statistika koju sam dobio od njih na raspolaganje, je stvarno ispod nivoa jedne takve institucije. Nemaju selekcionirane podatke o godišnjem broju podnesenih tužbi, broju i strukturi stranaka²⁷, brzini rješavanja sporova. Jedini statistički podaci koje su vodili od osnutka institucije su oni o načinu okončavanja sporova (tablica br. 5.), i to možemo usporediti s podacima SIS-HGK. U postupku na dan kad sam dobio ove podatke pri IS-WKO bilo je 77 slučajeva u postupku.²⁸

potražuje 100, a dobije 50, svaka stranka sama snosi svoje troškove, te u slučaju da stranka A potražuje 100 i dobije samo 40, mora platiti 20% troškova stranke B vidi: Böhm, Szucsich; *ibid.*, str. 72.

²⁷ Iako Böhm i Szucsich navode da petina ili šestina sporova pristiže s prostora bivše Jugoslavije, te Egipta, Brazila, Kine, Paname, Sudijske Arabije, Irana i Amerike, itd... vidi: *ibid.*, str. 65.

²⁸ Zaključno s 26. travnja 2002.

Tablica br. 5.: Način okončavanja sporova pri IS-WKO

Godina zaključenja slučaja	Način zaključenja									UKUPNO
	Rješenje o obustavi	Tužba povučena	Tužba povučena/ ponovna tužba	Pravorijek	Brisanje	Nenadležnost	Nagodba	Nagodba/ presuda; arbitraža	Ovlaštenje	
2001	0	5	3	15	10	0	0	0	0	33
2000	4	18	0	19	7	4	2	1	0	55
1999	3	8	1	14	10	1	0	0	0	37
1998	4	15	0	16	8	3	0	0	0	46
1997	3	19	0	18	5	2	0	0	0	47
1996	0	11	0	20	13	1	0	0	0	45
1995	2	12		17	8	3	1		1	44
1994		17		30	10	5	2			64
1993	1	17		15	7	3	3		2	48
1992	2	17		16	9	2	1			47
1991		22		26			5			53
1990		10		15	1					26
1989		6		16			1			23
1988		6		15		2	3			26
1987	4	7		13			1	1		26
1986		6		8						14
1985		2		4						6
1984				5						5
1983				7	1					8
1982				3						3
1981				1						1
1980										0
1979				1						1
1978				2						2
1978										0
1976				2						2
1975										0
UKUPNO	23	198	4	298	89	26	19	2	3	662

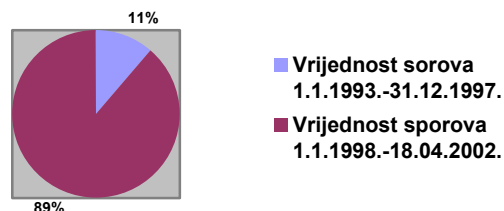
Ukupna vrijednost sporova s međunarodnim elementom od 1975. (osnutka sudišta) je oko **650.000.000** eura, prema čemu je prosječna vrijednost spora od otprilike 880.000 eura. Nasuprot tome pri SIS-HGK u razdoblju od 1.1. 1998. do 18. travnja 2002. godine ukupna vrijednost sporova s međunarodnim elementom je iznosila približno 130.000.000 eura,²⁹ iz čega proizlazi da je prosječna vrijednost spora iznosila otprilike 1.930.000 eura. Kao što iz priloženog možemo vidjeti pri SIS-

²⁹ Točnije ukupna vrijednost sporova je iznosila 129.409.973,11 eura na 67 predmeta, što je 1.931.492,14 eura po sporu.

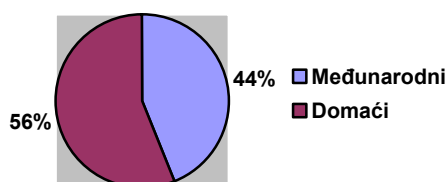
HGK su pojedinačni predmeti više nego dvostruko vredniji u odnosu na Beč. Međutim prije donošenja nekog općenitijeg zaključka, potrebno je sagledati situaciju i iz druge perspektive. Ukupna vrijednost sporova pri SIS-HGK (međunarodnih i domaćih) 18.04. 2002. iznosila je 493.970.616,18 eura. Od toga ukupna vrijednost od 1.1. 1993. (od kada postoje podaci) do 1.1. 1997. iznosila je 56.544.822,63 eura ili 11% posto sveukupne vrijednosti sporova. Ostalih 89% posto ili 437.425.793 eura pripada razdoblju od 1.1.1998. do 18.04. 2002. (kao što se može vidjeti u grafu br. 1.). U tom razdoblju imamo 2001. godinu kada je ukupna vrijednost sporova iznosila 288.750.933,12 - što je više nego pola ukupne vrijednosti svih sporova. Ne smijemo zaboraviti ni tekuću 2002, koja je u prvom kvartalu (18.04.) imala sporove ukupne vrijednosti od 80.022.375,63 eura, a ako pretpostavimo da će vrijednost nadolazećih sporova do kraja godine biti jednaka onoj u prvom četveromjesečju 2002 bi mogla završiti sa sporovima ukupne vrijednosti od otprilike 240.000.000,00 eura (sic!). Međutim podaci koji se odnose na razdoblje prije 1998, nisu posebno razdijeljeni na one s međunarodnim elementom i na one bez međunarodnog elementa, tako da sam za određivanje vrijednosti spora bio ograničen na razdoblje od 1.1.1998. do 18.04. 2002. kada takvi podaci postoje. Zbog toga podaci možda ne pružaju realnu prosječnu vrijednost spora od samog početka do današnjih dana (naročito ako uzmemo u obzir prije navedenu činjenicu da je do 1998 vrijednost sporova iznosila 11%

sveukupne vrijednosti). U tom pak razdoblju 26,20% vrijednosti optada na sporove s međunarodnim elementom, a ako gledamo strukturu sporova onda su 47,22% njih s međunarodnim elementom. U periodu od 1.1.1993. pa do 31.12.1997. 41,62% ukupnih sporova su s međunarodnim elementom. Uzimajući u obzir da je ukupno (od 1993) 43,96% sporova s međunarodnim elementom, te da je u razdoblju od 1.1.1998. pa do 18.04.2002. 26,20% vrijednosti otpadalo na njih, pokušajmo pretpostaviti da je sukladno gore iznesenom 25% vrijednosti u razdoblju od 1.1.1993. pa do 31.12.1998. otpadalo na međunarodne sporove. Njihova vrijednost bi u tom razdoblju iznosila 14.136.205,66 odnosno oko 14.000.000 eura. Kada to pribrojimo iznosu od 130.000.000 eura (razdoblje od 1.1. 1998. do 18.04.2002.) dobivamo iznos od otprilike **144.000.000** eura, što ako podijelimo s ukupnim brojem međunarodnih sporova (141), dobivamo da je prosječna vrijednost međunarodnog spora cca. **1.020.000** eura. Nasuprot tome imamo bečkih **880.000** eura - odnosno još uvijek je prosječna vrijednost pojedinog spora veća.

Graf br. 1: Prosječna vrijednost sporova pri SIS-HGK

Graf br. 2: Struktura sporova pri SIS-HGK

Kod pitanja oko načina okončanja sporova, moguća je jedino usporedba između podataka SIS-HGK koji se odnose na međunarodne i domaće sporove (budući da podaci koji su mi bili na raspolaganju nisu imali odvojenu statistiku posebno za domaće a posebno za međunarodne sporove) s podacima IS-WKO koji se odnose samo na međunarodne sporove, tako da je upitno koliko je ta usporedba u biti realna i svrsishodna, budući da je moguće da su podaci Beča koji se odnose na sporove bez međunarodnog elementa bitno drugačiji. No s druge strane možemo napraviti usporedbu, kako bismo vidjeli ažurnost oba sudišta (tablica br. 4.) u razdoblju od 1991 do 2002.

Tablica br. 4.: Način okončavanja sporova - usporedba Zagreb-Beč

	U postupku	Pravorijek	Ostalo ³⁰	Ukupno	%završenih	%pravorijek
Zagreb	50	120	172	342	85,38	35,09
Beč	77	206	313	596	87,08	34,56

Kao što možemo vidjeti SIS-HGK je u tom razdoblju zaprimio gotovo upola manji broj predmeta iako su njegovi i

³⁰ Brisanje, povlačenje tužbe, nenadležnost, rješenje o obustavi, nagodba i ovlaštenje

domaći (342 naprema 596), što je i razumljivo ako uzmemo u obzir da je do tada (1991) IS-WKO već postojao 16 godina i u tom vremenu stekao reputaciju. U razdoblju do 1991. godine Beč je imao svega 143 predmeta, što govori u prilog prethodnoj tvrdnji. U pogledu postotka završenih sproveda, podaci su gotovo indentični s Bečom (85,38% naprema 87,08%), a i po broju pravorijeka Sudišta su izjednačena (35,09% naprema 34,56%).

Lista arbitra pri IS-WKO broji ukupno 196 arbitra, a od toga su 65 austrijanci (nešto više od četvrtine), dok se pri SIS-HGK na listi arbitara s međunarodnim elementom nalazi 98 njih, od čega su pedesetorica hrvatski državljani.

Do 18.04.2002. je pri SIS-HGK za međunarodne sporove bila 141 stranka iz 26 zemalja svijeta. Od toga su najčešći sporovi iz BiH (27), zatim Italija (19), Njemačka (16), Austrija (15), Slovenija (10), te Češka (7) i Lichtenstein (7) od značajnijih. Od "egzotičnijih" zemalja Zagreb se može pohvaliti Albanijom, Ciprom, Djevičanskim otocima, Liberijom, itd. (vidi tablicu br. 6.) Nažalost, podatke o broju i strukturi inozemnih stranaka nisam mogao dobiti, ali Böhm i Szucsich kao što sam već istaknuo navode kako je petina do šestina sporova dolazila iz bivše Jugoslavije, a ostatak iz cijelog svijeta među kojima navode Egipat, Brazil, Kinu, Panamu, Saudijsku Arabiju, Iran i Ameriku.³¹

³¹ Vidi: Böhm; Szucsich, *op.cit.*, str. 65.

Tablica br. 6.: Broj i struktura inozemnih stranaka pri SIS-HGK

Rbr.	Zemlja	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	92-02
1.	Albanija									1			1
2.	Austrija	1	3	1	3	1	2		2		1	1	15
3.	B. dj. otoci									3			3
4.	BiH				1	6	4	2	5	4		5	27
5.	Cipar				1								1
6.	Češka			1	1	1		2	1	1			7
7.	Francuska									3		1	4
8.	Irska									1			1
9.	Italija	2	5	1	1		3	1		3	2	1	19
10.	Liberija									1	1		2
11.	Lichtenstein				1		1		1	1	3		7
12.	Mađarska			1		3							4
13.	Makedonija					1			1	1			3
14.	Malta		1						1				2
15.	Njemačka	1	1	3	1		1	1	1	6	1		16
16.	Rumunjska								1				1
17.	Rusija								1	1			2
18.	SAD	1			1			1			1		4
19.	Sirija							1					1
20.	Slovačka						1				1		2
21.	Slovenija	1	2	3		1	1			1		1	10
22.	Švedska						1	1					2
23.	Švicarska		2				1						3
24.	Turska						1						1
25.	Ukrajina			1						2		1	4
26.	V.Britanija			3			1						4
	Ukupno	6	14	14	10	13	17	9	14	29	10	10	146

3. USPOREDBA STALNOG IZBRANOG SUDIŠTA PRI HRVATSKOJ GOSPODARSKOJ KOMORI S TRGOVAČKIM SUDOM U ZAGREBU

Kao što je već ranije napomenuto arbitražna jurisdikcija razvija se zbog nezadovoljstva koja je bila posljedica sporosti, skupoće, nefleksibilnosti i oporosti državnog sudstva.³² Arbitražno suđenje prethodilo je i državnom suđenju. U najstarijem rimskom legisakcijskom postupku država bi sudjelovala samo na početku postupka, dok je presudu donosio sudac kojeg su stranke izabrale (*arbiter ex compromisso*). Kasnije, država je počela sastaljati liste s popisom obranika

³² Triva, Belajac, Dika, *op.cit.*, str. 689.

(*iudex privatus*) koji su morali prihvatiti tu dužnost, a njihove presude, su za razliku od onih ranije, postale izvršive i to snagom državne prisile. Tek u posljednjem stadiju razvoja rimske države državni je službenik vodio parnicu od primitka tužbe do izricanja presude, a pri tome ju je i sam prisilno izvršavao.³³ Povijesno gledajući, arbitražno sudovanje je iznjedrilo državno, međutim, iako je država opet dopustila "privatno" rješavanje sporova ipak je za sebe ostavila dio koji se odnosi na izvršenje arbitražne odluke, tako da je suvremeno arbitražno sudovanje neminovno opet čvrsto vezano uz državno. Gledano s druge strane SIS-HGK je izravna konkurencija državnim sudovima, i to naročito nakon donošenja ZA u listopadu 2001. U odnosu na dosadašnje propise ZA donosi velike promjene u smjeru olakšavanja same arbitraže i suradnju državnog suda i arbitraže.³⁴ To se posebno odnosi na poništaj pravorijeka, te njegova priznanja i ovrhe (čl. 36. i 37. ZA). Umanjene su i mogućnosti koje su se odnosile na odugovlačenje arbitražnog postupka. Prema tome u arbitražnom postupku će biti moguće i dostava na posjednju adresu.³⁵ Za odlučivanje o nadležnosti arbitražnog suda, odlaganju pravorijeka, odlučivanju o tužbi za poništaj pravorijeka arbitražnog suda i o zahtjevu za priznanje i o prijedlogu za

³³ Horvath, Mario, *Rimsko pravo II. drugi dio*, Zagreb, 1954, str 168-212.

³⁴ Vidi: Giunio, Miljenko, *Državni sud i arbitraža prema novom zakonu o arbitraži, referat, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001, str. 2.

³⁵ "Arbitraža odlučivala u sporovima vrijednim do 500 milijuna eura", *Novi List*, 10. srpnja 2002.

određivanje ovrhe u predmetima nadležna su samo dva suda - Trgovački sud u Zagrebu, za predmete iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova, te Županijski sud u Zagrebu za ostale predmete (čl. 43. st. 1. ZA). Prema općim propisima, o žalbama protiv prvostupanjskih odluka ta dva suda odlučuje Visoki trgovački sud RH odnosno Vrhovni sud RH.³⁶ ZA je rađen tako da je u skladu s međunarodnim standardima - Newyorškom konvencijom o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih odluka iz 1958, te UNCITRAL-ovim Model-zakonom o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985.³⁷ Zbog toga je i priznat kao prihvatljivo rješenje na razni međunarodnih kriterija od UNCITRAL-a, UN-ove komisije za međunarodno trgovačko pravo. Na taj način se Hrvatska svrstala u grupu zemalja kao što su Engleska i Njemačka, koje su u zadnjih nekoliko godina mijenjale svoje propise kao bi ih uskladile s međunarodnim trgovačkim normama.³⁸ O granicama arbitrabilnosti prema novom ZA³⁹, te ugovoru o arbitraži prema ZA⁴⁰ pisali su Alan Uzelac, odnosno Hrvoje Sikirić koji su te referate održali u sklopu *Devetih hrvatskih arbitražnih dana* 6. i 7. prosinca u Zagrebu.

³⁶ *ibid.*, str. 4.

³⁷ Vidi: Triva, Siniša, *Zakon o arbitraži, referat, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001, str. 1.

³⁸ "Arbitraža odlučivala u sporovima vrijednim do 500 milijuna eura", *Novi List*, 10. srpnja 2002.

³⁹ Vidi: Uzelac, Alan, *Nove granice arbitrabilnosti prema Zakonu o arbitraži, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.

⁴⁰ Vidi: Sikirić, Hrvoje, *Ugovor o arbitraži prema novom Zakonu o arbitraži, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.

Sada kada je ZA već neko vrijeme na snazi, preostaje nam da vidimo kakve će učinke polučiti njegovo donošenje, da li će dovesti do popularizacije i većeg prakticiranja arbitraže i potaknuti domaće i strane poduzetnike, odnosno potencijalne stranke da se u slučaju problema daje prednost arbitraži pred državnim pravosuđem. ZA je omogućio rješavnije nekih ranije spornih situacija, koje su "kočile" arbitražu. Tako sada po novom zakonu niti otvaranje stečaja više nije prepreka za nastavak arbitraže, a sada više neće biti sporno ni provođenje arbitraže na stvarnim pravima na nekretninama (vlasništvo, zakup, najam i sl.)⁴¹. Do promjena je došlo i u pogledu prepreka koje su onemogućavale pomorsku arbitražu, što je naročito važno za Rijeku kao pomorski centar.⁴² Umanjene su i mogućnosti koje su se odnosile na odugovlačenje arbitražnog postupka. Također je arbitrima omogućeno da donose privremene mjere, čime se dodatno otvara mogućnost rješavanja relevantnih spornih pitanja unutar arbitražnog postupka, bez uplitanja državnog pravosuđa. Prema ZA omogućeno je i ugovaranje *ad hoc* arbitraža te slobodno osnivanje arbitražnih institucija u Hrvatskoj.⁴³ Međutim, važno je napomenuti da će potpuna ocjena doprinosa ZA biti u potpunosti moguća tek nakon usvajanja novog pravilnika SIS-HGK o arbitraži koji će biti usklađen s odredbama ZA, a čije je donošenje najavljeno za kraj 2002.

⁴¹ "Arbitraža odlučivala u sporovima vrijednim do 500 milijuna eura", *Novi List*, 10. srpnja 2002.

⁴² *ibid.*

⁴³ *ibid.*

U narednom tekstu pozabavio sam se statističkom usporedbom rada SIS-HGK s radom Trgovačkog suda u Zagrebu. Tablica br. 7. pokazuje nam vrijednosti sporova na Trgovačkom sudu u Zagrebu (u daljnjem tekstu Sud) i pri SIS-HGK.

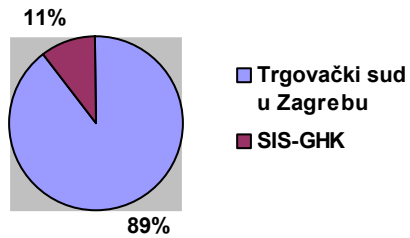
Tablica br. 7.: Usporedba vrijednosti sporova na Trgovačkom sudu u Zagrebu i pri SIS-HGK

Godina	TRGOVAČKI SUD ⁴⁴			SIS-HGK		
	EUR	Ukupno	Prosjek	EUR	Ukupno	Prosjek
1998	322.816.502,64	4.572	70.607,28	8.778.343,67	29	302.701,51
1999	936.558.574,02	4.197	223.149,53	5.326.762,84	36	147.965,63
2000	826.691.038,62	6.976	118.543,73	54.547.378,29	35	1.558.496,52
2001	1.167.717.503,82	7.761	150.459,67	288.750.933,12	47	6.143.636,87
2002	457.210.620,20	2.889	158.259,13	80.022.375,63	13	6.155.567,36
98-02	3.711.264.239,30	26.395	140.604,82	437.425.793,55	160	2.733.911,21

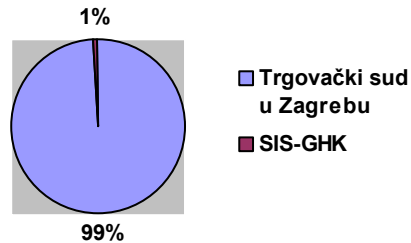
Kao što možemo vidjeti iz tablice br. 7., a što lijepo predočava graf. 3. ukupna vrijednost predmeta na Sudu u vremenu od 1.1.1998. do 1.4. 2002. iznosi 3.711.264.239,30 eura što je gotovo devet puta više nego u odnosu na ukunu vrijednost sporova pri SIS-HGK (437.425793,55 eura). Međutim treba uzeti u obzir broj sporova pri Sudu koji iznosi 26.395 naprema 160 pri SIS-HGK, što je 165 puta manje. Ali ako uzmemo prosječnu vrijednost predmeta spora pri Sudu i pri SIS-HGK, onda dobivamo da pri SIS-HGK iznosi 2.733.911,21 eura naspram 140.640,82 eura pri Sudu. Dakle, prosječna vrijednost sporova pri SIS-HGK je gotovo 20 puta veća. (graf br. 4.)

⁴⁴ Službeni podaci procesnog kancela Trgovačkog suda u Zagrebu.

Graf br. 3.: Omjer ukupne vrijednosti sporova pri Trgovačkom sudu u Zagrebu i pri SIS-HGK u razdoblju od 1.1.1998. do 1.4.2002.

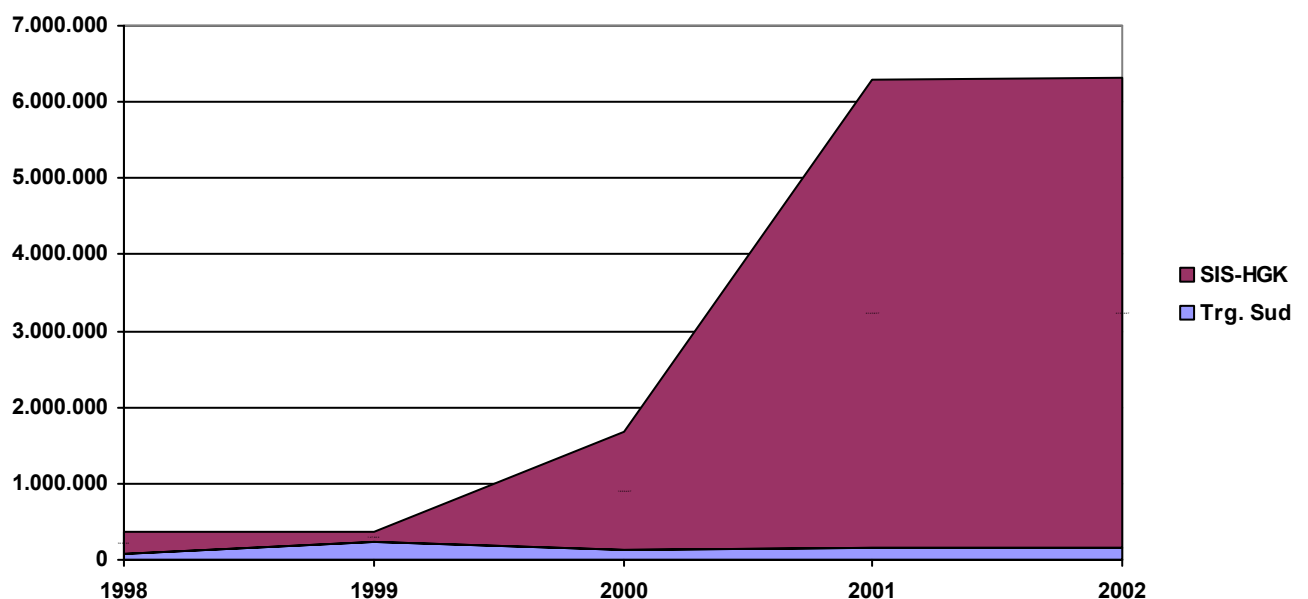

Graf br. 4. : Omjer broja predmeta zaprimljenih pri Trgovačkom sudu u Zagrebu i pri SIS-HGK u razdoblju od 1.1.1998. do 1.4. 2002.

Ako promatramo, godišnju fluktuaciju prosječnih vrijednosti uviđamo da se prosječna vrijednost sporova pri Sudu uvijek zadržavala u intervalu od 70.000 do 220.000 eura, za razliku od vrijednosti pri SIS-HGK gdje je ona imala daleko veće rapone (150.000 do 6.150.000 eura) iz čega pak možemo zaključiti da je SIS-HGK s vremenom rasla reputacija te su stranke upravo tamo imale povjerenja povijeriti svoje sporove (graf. br. 5.)

Graf br. 5.: Prosječna godišnja vrijednost predmeta spora između Trgovačkog suda u Zagrebu i SIS-HGK

Tablica br. 8.: Brzina i način rješavanja predmeta pri Trgovačkom sudu u Zagrebu⁴⁵

		1998	1999	2000	2001	2002 ⁴⁶	
Broj neriješenih predmeta na početku razdoblja		21.986	18.142	14.338	13.257	11.832	
Broj primljenih predmeta	Od stranog suda	978	1.200	1.104	1.836	554	
	Tužba	1.332	1.308	2.591	2.200	833	
	Povrat u prijašnje stanje	64	82	125	205	38	
	Na ponovno raspravljanje	282	319	315	382	83	
	Po prigovoru	1.916	1.288	2.841	3.138	1.381	
	Ukupno novih	4.572	4.197	6.976	7.761	2.889	
Ustup drugom sudu		628	526	422	410	202	
Broj riješenih predmeta	Presudom	<i>Na temelju izostanka</i>	262	204	214	607	151
		<i>Zbog izostanka</i>	158	208	254	312	157
		<i>Na temelju rasprave</i>	4.742	4.380	4.054	3.760	1.349
	Nagodbom	41	56	51	83	30	
	Na drugi način	2.542	2.617	3.062	2.973	832	
	Ukupno riješeno	8.416	8.001	8.057	9.186	3.053	
	Od toga maličnih	1.868	1.178	2.355	4.170	1.778	
	Prekid postupka	43	10	0	1.041	332	
Broj neriješenih predmeta u razdoblju	Iz tekuće godine	4.238	3.565	5.180	5.662	2.552	
	Iz protekle godine	3.083	3.090	1.911	2.388	4.288	
	Iz prijašnjih godina	10.821	7.638	6.166	3.782	4.828	
	Ukupno	18.142	14.338	13.257	11.832	11.668	
Trajanje postupka	Do 1. mj.	95	250	320	518	147	
	Od 1. mj. do 3. mj.	151	269	676	952	470	
	Od 3. mj. do 6. mj.	203	286	1.009	1.387	415	
	Od 6. mj. do 12. mj.	277	378	913	1.755	613	
	Preko 12. mj.	7.690	6.818	5.139	4.574	1.408	

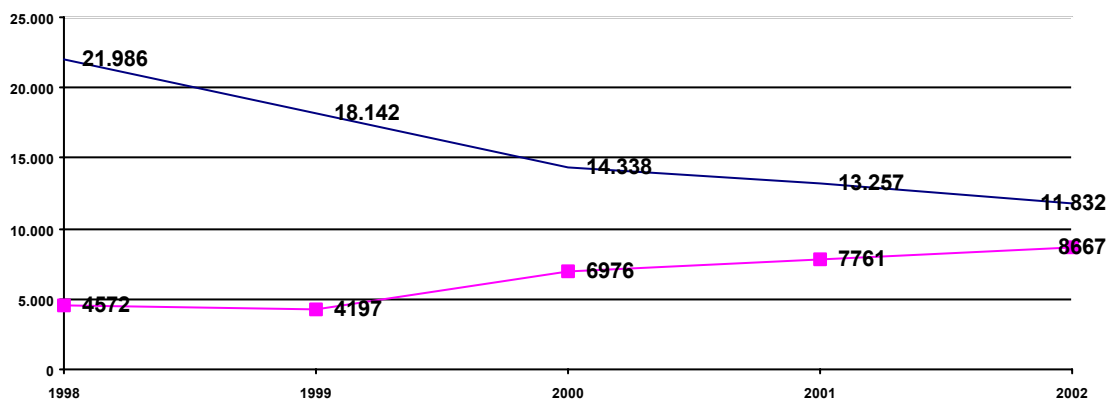
Tablica br. 8. pokazuje da se broj neriješenih predmeta pri Trgovačkom sudu u Zagrebu u razdoblju od 1.1. 1998. do 1.4.2002. godine smanjio s 21.986 na početku tog razdoblja na 11.832 na kraju tog razdoblja, što znači da se broj neriješenih predmeta smanjio gotovo za upola u tom razdoblju. Međutim prilikom analiziranja broja smanjenja predmeta važno je uzeti u obzir godišnji priljev novih predmeta koji se u tom periodu i povećava s 4.572 na čak 7.761 2001. godine (što je gotovo dvostruko više). U razdoblju od 1.1. 2002. do 1.4. 2002. zaprimljeno je 2.889 novih predmeta, stoga ako pretpostavimo da će priljev biti jednak u ostala dva četveromjesječja, broj

⁴⁵ Službeni podaci procesnog kancela Trgovačkog suda u Zagrebu.

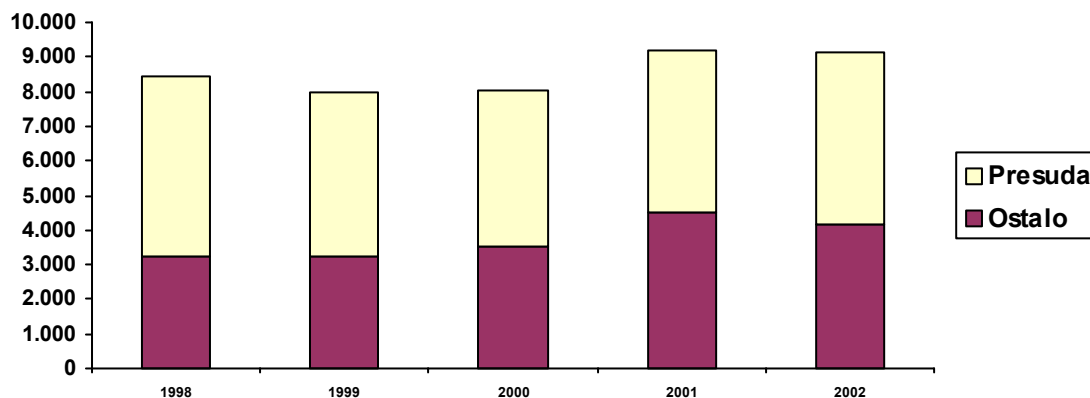
⁴⁶ Razdoblje do 1.4. 2002.

novih predmeta do kraja godine bi trebao iznositi 8.667 predmeta. Smanjivanje broja neriješenih predmeta i povećanje broja novih predmeta možemo lijepo vidjeti u grafu br. 6. S druge strane trebamo pogledati broj riješenih predmeta u svakoj godini, koji se kreće negdje između 8.000 i 9.200, s time da postoji blagi porast broja rješavanja predmeta u tom razdoblju, kao što možemo vidjeti u grafu br. 7. Ako pogledamo statistiku neriješenih predmeta, također uočavamo tendenciju prema njihovom smanjivanju i to za 35% s obzirom na 1998. godinu. U pogledu trajanja sporova, velika većina sporova traje više od godinu dana, no i tu se može osijetiti blago padanje trajnja postupka, tako da se sve veći broj sporova rješava unutar godine dana.

Graf br. 6.: Odnos broja neriješenih predmeta na početku razdoblja i broja primljenih predmeta.

Graf br. 7.: Način rješavanja predmeta po godinama⁴⁷

Pokušajmo sada komparirati podatke Trgovačkog suda o brzini rješavanja sporova s podacima SIS-HGK. Trenutačno je u postupku pri SIS-HGK 50 predmeta, dok je pri Trgovačkom sudu broj neriješenih predmeta 11.668 (zaključno sa 1.4.2002.). Ako pak promatamo broj predmeta koji su zaključeni (tablica br. 9.), uviđamo da postoji tendencija prema povećanju broja predmeta i kod SIS-HGK i kod suda. U pogledu riješenih predmeta Sud ima otprilike istu količinu riješenih predmeta po godini koja se kreće između 8.000 i 9.200, dok kod SIS-HGK u 2001. godini uočavamo brojku od čak 60 riješenih predmeta, što je gotovo četiri puta više u odnosu na 1998. godinu.

Tablica br. 9.: Broj primljenih i riješenih predmeta

Godina	PRIMLJENI		RJEŠENI	
	SIS-HGK	Trgovački sud	SIS-HGK	Trgovački sud
1998.	29	4572	17	8416
1999.	36	4197	33	8001
2000.	35	6976	26	8057
2001.	47	7761	60	9186
2002. ⁴⁸	13	2889	7	3053

⁴⁷ Važno je napomenuti da su vrijednosti koje se odnose na 2002. godinu uzete uz pretpostavku da će priljev predmeta biti istog intenziteta i u preostala dva četveromjesečja, budući da sam imao samo podatke do 1.4.2002. Pod "ostalo" u grafu podrazumijevaju se predmeti riješeni nagodbom, prekidom postupka te malični predmeti.

Kao posljednju, ali ne manje važnu stvar trebalo bi istaknuti činjenicu da suci sudova Republike Hrvatske, ukoliko sudjeluju u arbitražnom suđenju, mogu biti izabrani samo za predsjednika arbitražnog vijeća ili arbitra pojedinca (čl. 10. st. 2. ZA). Time se nastoji zaštititi suca da ne bude "običan" član arbitražnog vijeća.⁴⁹ Zanimljivo je napomenuti to da je na Listi arbitara u postupcima bez međunarodnog elementa pred SIS-HGK ⁵⁰čak 18 državnih sudaca od 109 njih na toj listi (suci trgovačkih sudova, Visokog trgovačkog suda, VSRH te Ustavnog suda). Od tih 18, šestoro ih je na Listi arbitara u postupcima s međunarodnim elementom pred SIS-HGK.⁵¹

4. ZAKLJUČAK

Donošenjem Zagrebačkih pravila u travnju 1992. godine, te gotovo deset godina kasnije u listopadu 2001. donošenjem Zakona o arbitraži, Hrvatska je napravila moderne institucionalne i pravne okvire za razvoj arbitreže u Hrvatskoj, kako one s međunarodnim elementom, tako i one bez međunarodnog elementa. Kao što su izlaganja u ovom radu pokazala SIS-HGK se može bez problema nositi s regionalnim arbitražnim centrima kao što je Beč, pritom uopće ne

⁴⁸ Razdoblje do 1.4. 2002.

⁴⁹ Vidi: Giunio, Miljenko, *Državni sud i arbitraža prema novom zakonu o arbitraži, referat, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001, str. 7.

⁵⁰ NN, br. 64/2001.

⁵¹ NN, br. 64/2001.

zaostajući, nego naprotiv preuzimajući vodstvo u određenim segmentima. Prosječne vrijednosti spora pri SIS-HGK, kao što smo vidjeli, prednjače pred Bečkima (1.020.000 eura naprema 880.000 eura), a i brzina rješavanja sporova je podjednaka. Ukupna vrijednost sporova pred IS-WKO iznosi 650.000.000 eura, dok ona pred SIS-HGK je otprilike 500.000.000 eura. Pritom treba uzeti u obzir da je IS-WKO osnovano 1975. godine, dakle 17 godina ranije.

Sam iznos od otprilike 500.000.000 eura koliko otpada na SIS-HGK je popriličan "dio kolača" za hrvatsko gospodarstvo, naročito ako uzmemo u obzir, (trenutačno) rekordnu 2001 sa 288.000.000 eura i daljnim stalnim porastom.

Podaci pokazuju da na arbitražu dolaze daleko vredniji sporovi nego na Trgovački sud u Zagrebu, ali opet ohrabrujući je podatak da je Trgovački sud u Zagrebu u proteklih pet godina dvostruko smanjio broj nerješanih predmeta što je dragocjeno saznanje s obzirom na činjenicu u kakvom nam se "mračnom srednjem vijeku" sudstvo nalazi, te možda naznaka izlaska iz dugotrajne krize.

Upravo zbog tog stanja u kojem nam je pravosuđe dugi niz godina, kao alternativa je ponuđena arbitraža. Možda riječ alternativa nije i najbolja za dotično stanje, budući da arbitraža neupitno, s obzirom na sadašnje stanje, predstavlja najefikasniji, najstručniji i najekonomičniji oblik rješavanja sporova. Međutim ne treba shvatiti arbitražu kao doslovnu konkurenciju državnim sudovima već kao nužnu pomoć za izlazak

is sadašnje situacije. Naposljetku, državni sudovi i arbitraža bi trebali međusobno sudjelovati i poticati jedni druge na usavršavanje.

SIS-HGK je u ovih, nešto više od deset godina, napravio čvrste temelje za daljnji razvoj arbitraže i arbitražne prakse. Upravo to, a što gore navedeni podaci najbolje pokazuju, treba biti budući poticaj svim onima uključenima u taj proces na još veće zalaganje, ustrajanje i usavršavanje u radu.

5. LITERATURA

- 1 Böhm, E.; Szucsich, M., *Zagreb and Vienna Arbitration Rules Compared*, Croat. Arbit. Yearb., 1997, vol. 4.
- 2 Giunio, M., *Državni sud i arbitraža prema novom zakonu o arbitraži, referat, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.
3. Giunio, M., *Arbitraža i državni sud*, Stručne informacije br. 1/1995, Zagreb.
4. Goldštajn, A.; Triva, S., *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Zagreb, 1987.
5. Horvat, M., *Rimsko pravo II. drugi dio*, Zagreb, 1954.
6. Sikirić, H ., *Ugovor o arbitraži prema novom Zakonu o arbitraži, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.
7. Triva, S., *Zakon o arbitraži, referat, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.
8. Triva, S.; Belajec, V.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, 6. izd., Zagreb, Narodne novine, 1986.
9. Triva, S, Dika, M., *Zakon o parničnom postupku*, XVIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, 2001.
10. Tupy, M. B., *Between Vienna and Zagreb - Three Offers for Austrian-Croatian Arbitration*, Croat. Arbit. Yearb., 1996, vol. 6.
11. Uzelac, A., *Pet godina međunarodne trgovačke arbitraže u Hrvatskoj*, Pravo u gospodarstvu , 1998, vol. 37.
12. Uzelac, A., *International Commercial Arbitration in Croatia 1991-1998 - A Log of the Activities of the Permanent Arbitration Court at the Croatian Chamber of Commerce*, Croat. Arbit. Yearb., vol. 5 (1998),
13. Uzelac, A., *Nove granice arbitrabilnosti prema Zakonu o arbitraži, Deveti hrvatski arbitražni dani: "Harmonizacija arbitražnog prava i prakse: svjetski, regionalni i nacionalni izazovi"*, Zagreb, 6. i 7. prosinca 2001.

IZVORI

1. "Arbitraža odlučivala u sporovima vrijednim do 500 milijuna eura", *Novi List*, 10. srpnja 2002.
2. Konvencija o priznanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka od 10. lipnja 1958, Sl. 1. MU 11/81;
3. Lista arbitara u postupcima s međunarodnim elementom pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, NN, br. 64/01.
4. Lista arbitara u postupcima bez međunarodnog elementa pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, NN, br. 64/01.
5. Odluka o troškovima arbitraže i mirenja, NN, br. 81/02.
6. Odluka o troškovima u postupku s međunarodnim elementom pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, NN, br. 57/92.
7. Pravilnik o rješavanju sporova s međunarodnim elementom pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (Zagrebačka pravila), NN, br. 25/92.
8. Pravilnik o Stalnom izbranom sudištu pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, NN, br. 113/93 (pročišćeni tekst).
9. Službeni statistički podaci Trgovačkog suda u Zagrebu.
10. Službeni statistički podaci Stalnog izbranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori.
11. Službeni statistički podaci Međunarodnog arbitražnog centra austrijske federalne gospodarske komore u Beču (Internationales Schiedsgericht der Wirtschaftskammer Österreich).
12. Zakon o arbitraži, NN, br. 81/01.
13. Zakon o sklapanju i izvršavanju međunarodnih ugovora NN 53/91.

INTERNET SADRŽAJI

1. <http://www.wk.or.at/arbitration/engl/Default.htm>
2. <http://www.wk.or.at/arbitration/engl/arbrules.htm>
3. <http://www.hgk.hr/komora/sud/images/bar-hrv/index-hrv1.htm>
4. <http://www.uncitral.org/en-index.htm>